

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Кафедра міжнародних економічних відносин

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**з дисципліни
«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ»**

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

вид дисципліни обов'язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Укладачі: д. геогр. наук, професор Голіков А. П., ст. викл. Касьян С. А.

1. Навчальний контент:

1.1. Розширений план лекцій

РОЗДІЛ 1. ВЧЕННЯ ПРО ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

ТЕМА 1. ПОХОДЖЕННЯ ТА ЧИННИКИ ЗАГОСТРЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

- 1.1. Глобалізація як стрижнева проблема світового розвитку
- 1.2. Об'єктивні передумови виникнення глобальних проблем
- 1.3. Основні чинники загострення глобальних проблем сучасності

ТЕМА 2. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ ЯК СИСТЕМА

- 2.1. Поняття та рівні розгортання глобальних проблем сучасності
- 2.2. Основні підходи до класифікації глобальних проблем
- 2.3. Системна цілісність і комплексний характер аналізу глобальних проблем

РОЗДІЛ 2. ІНТЕРСОЦІАЛЬНІ ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

ТЕМА 3. ПРОБЛЕМА РОЗЗБРОСННЯ Й ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

- 3.1. Сутність міжнародної військово-політичної безпеки
- 3.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 3.3. Регіональні прояви глобальної проблеми
- 3.4. Шляхи подолання глобальної проблеми

ТЕМА 4. ПРОБЛЕМА ПРОТИСТОЯННЯ СУЧАСНИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

- 4.1. Сучасні цивілізації й світовий правопорядок
- 4.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 4.3. Динаміка розвитку та боротьба сучасних цивілізацій
- 4.4. Шляхи подолання глобальної проблеми

ТЕМА 5. ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ І ЗЛОЧИННОСТІ

- 5.1. Тероризм як злочинність міжнародного рівня
- 5.2. Передумови та чинники виникнення міжнародного тероризму
- 5.3. Регіональні прояви міжнародного тероризму
- 5.4. Міжнародне співробітництво в сфері боротьби з тероризмом

ТЕМА 6. НАРКОБІЗНЕС ЯК СПЕЦИФІЧНА ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

- 6.1. Наркобізнес як складова міжнародної злочинності
- 6.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 6.3. Регіональні прояви глобальної проблеми
- 6.4. Шляхи подолання глобальної проблеми

ТЕМА 7. ПРОБЛЕМА ВІДСТАЛОСТІ СЛАБОРОЗВИНЕНИХ КРАЇН

- 7.1. Глобальні аспекти нерівномірності економічного розвитку
- 7.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 7.3. Регіональні прояви глобальної проблеми
- 7.4. Шляхи вирішення проблеми

ТЕМА 8. ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СВІТОВОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

- 8.1. Передумови та чинники глобальної проблеми світової заборгованості

- 8.2. Сутність глобальної проблеми заборгованості та її регіональні прояви
- 8.3. Шляхи подолання глобальної проблеми світової заборгованості

ТЕМА 9. ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

- 9.1. Масштабність та міжнародні наслідки глобальної міграції
- 9.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 9.3. Регіональні прояви глобальної проблеми
- 9.4. Шляхи подолання глобальної проблеми

РОЗДІЛ 3. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ «ЛЮДИНА - СУСПІЛЬСТВО» ТА ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИРІШЕННЯ

ТЕМА 10. ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

- 10.1. Глобалізація та демографічні проблеми населення світу
- 10.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 10.3. Регіональні прояви глобальної проблеми
- 10.4. Шляхи подолання глобальної проблеми

ТЕМА 11. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, ОСВІТИ Й КУЛЬТУРИ

- 11.1. Нова якість життя в глобальних умовах розвитку
- 11.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 11.3. Регіональні прояви глобальної проблеми
- 11.4. Шляхи подолання глобальної проблеми

ТЕМА 12. ЕТНІЧНІ ПРОБЛЕМИ, КОНФЕСІОНАЛЬНІ КОНФЛІКТИ Й ПРОБЛЕМА ТРАЙБАЛІЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

- 12.1. Місце етноконфесійної проблематики в сучасному світі
- 12.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 12.3. Сепаратизм як регіональний прояв етноконфесійних конфліктів та трайбалізму
- 12.4. Шляхи подолання проблеми етноконфесійних конфліктів, сепаратизму та трайбалізму в сучасному світі

РОЗДІЛ 4. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ «СУСПІЛЬСТВО - ПРИРОДА» ТА ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИРІШЕННЯ

ТЕМА 13. ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

- 13.1. Глобальна проблема забруднення довкілля як загроза майбутньому людства
- 13.2. Регіональні прояви глобальної проблеми
- 13.3. Шляхи подолання глобальної проблеми

ТЕМА 14. ГЛОБАЛЬНІ КЛІМАТИЧНІ ПРОБЛЕМИ

- 14.1. Сутність кліматичних проблем глобального потепління, парникового ефекту, утворення озонових дір та кислотних дощів
- 14.2. Передумови та чинники виникнення глобальних кліматичних проблем
- 14.3. Регіональні прояви глобальних кліматичних проблем
- 14.4. Шляхи подолання глобальних кліматичних проблем

ТЕМА 15. ГЛОБАЛЬНА ВОДОГОСПОДАРСЬКА ПРОБЛЕМА

- 15.1. Сутність водогосподарської проблеми та водної безпеки
- 15.2. Передумови та чинники виникнення глобальної водогосподарської проблеми
- 15.3. Регіональні прояви глобальної водогосподарської проблеми
- 15.4. Шляхи подолання глобальної водогосподарської проблеми

ТЕМА 16. ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

- 16.1. Передумови виникнення глобальної проблеми
- 16.2. Деградація земельних (грунтових) ресурсів та опустелювання
- 16.3. Шляхи подолання глобальної проблеми

ТЕМА 17. ГЛОБАЛЬНА ПРОДОВОЛЬЧА ПРОБЛЕМА

- 17.1. Глобальна продовольча проблема: динаміка та тенденції
- 17.2. Передумови виникнення глобальної продовольчої проблеми
- 17.3. Регіональні прояви глобальної продовольчої проблеми
- 17.4. Шляхи подолання глобальної продовольчої проблеми

ТЕМА 18. ГЛОБАЛЬНА ЕНЕРГЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

- 18.1. Роль енергетичної сфери у розвитку глобальної економіки
- 18.2. Передумови та чинники виникнення глобальної енергетичної проблеми
- 18.3. Сутність глобальної енергетичної проблеми, її рівні та енергетична безпека
- 18.4. Регіональні прояви глобальної енергетичної проблеми
- 18.5. Шляхи подолання глобальної енергетичної проблеми

ТЕМА 19. ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ВИЧЕРПАННЯ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННИХ РЕСУРСІВ

- 19.1. Сутність глобальної проблеми вичерпання корисних копалин
- 19.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 19.3. Регіональні прояви глобальної проблеми вичерпання корисних копалин
- 19.4. Шляхи подолання глобальної проблеми вичерпання корисних копалин

ТЕМА 20. ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ

- 20.1. Сутність глобальної проблеми збереження біологічного різноманіття
- 20.2. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми
- 20.3. Природно-заповідний фонд як інструмент збереження біологічного різноманіття
- 20.4. Шляхи подолання глобальної проблеми збереження біологічного різноманіття

ТЕМА 21. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ОСВОЄННЯ СВІТОВОГО ОКЕАНУ ТА КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ

- 21.1. Морське всесвітнє господарство та космічний простір: аспекти глобальної взаємодії
- 21.2. Шляхи подолання глобальних проблем

РОЗДІЛ 5. ПЛАНЕТАРНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВНІ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОСТІ

ТЕМА 22. ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ ЛЮДСТВА У XXI СТОЛІТТІ

- 22.1. Особливості вирішення глобальних проблем в національних кордонах і в планетарному масштабі
- 22.2. Міжнародні організації у дослідженні глобальних проблем сучасності й пошуку шляхів їхнього вирішення
- 22.3. Концепція сталого розвитку як найважливіший інструмент людства з подолання глобальних проблем XXI сторіччя

ТЕМА 23. ПОДОЛАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ НА ОСНОВІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

- 23.1. Суперечлива єдність науково-технічного прогресу та глобальних проблем сучасності
- 23.2. Ефективне використання досягнень НТР як глобальна проблема
- 23.3. Конвергентні технології як передумова вирішення глобальних проблем
- 23.4. Шляхи подолання глобальних проблем на новій технологічній основі

ТЕМА 24. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ Й УКРАЇНА

- 24.1. Інтерсоціальні глобальні проблеми й Україна
- 24.2. Проблеми України в системі «людина-суспільство»
- 24.3. Проблеми України в системі «суспільство-природа»
- 24.4. Україна і глобальна продовольча проблема: можливості участі країни в її вирішенні

2. Плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи:

Тема семінарського заняття: Походження та чинники глобальних проблем сучасності, їх класифікація

- 1. Фактори, що зумовлюють глобальні проблеми людства, та причини їх виникнення та загострення.
- 2. Класифікація та комплексний характер аналізу глобальних проблем.
- 3. ООН та її структурні організації та їх внесок в дослідження й вирішення глобальних проблем сучасності.
- 4. «Римський клуб» та його внесок у вивчення глобальних проблем та шляхів їх подолання.
- 5. Міжнародні організації, діяльність яких спрямовується на вирішення сучасних проблем людства глобального та регіонального рівнів.
- 6. Міжнародні угоди, що спрямовані на подолання проблем сучасності.

Тема семінарського заняття: Інтерсоціальні глобальні проблеми та шляхи їх вирішення

Підготовка презентацій студентами за обраними темами:

- 1. Проблема роззброєння й попередження військових конфліктів
- 2. Проблема протистояння сучасних цивілізацій
- 3. Проблема міжнародного тероризму і злочинності
- 4. Наркобізнес як специфічна глобальна проблема сучасності
- 5. Проблема відсталості слаборозвинених країн
- 6. Глобальна проблема світової заборгованості

Тема семінарського заняття: Глобальні проблеми в системі «людина - суспільство» та шляхи їхнього вирішення

Підготовка презентацій студентами за обраними темами:

- 1. Демографічні проблеми людства
- 2. Проблема розвитку охорони здоров'я, освіти й культури
- 3. Етнічні проблеми, конфесіональні конфлікти й проблема трайбалізму в сучасному світі
- 4. Глобальна проблема міжнародної міграції населення

Тема семінарського заняття: Глобальні проблеми в системі «суспільство - природа» та шляхи їхнього вирішення

Підготовка презентацій студентами за обраними темами:

1. Глобальна проблема забруднення довкілля
2. Глобальні кліматичні проблеми
3. Глобальна водогосподарська проблема
4. Глобальна проблема використання та охорони земельних ресурсів
5. Глобальна продовольча проблема
6. Глобальна енергетична проблема
7. Глобальна проблема вичерпання мінерально-сировинних ресурсів
8. Глобальна проблема збереження біологічного різноманіття

Рекомендована література до підготовки семінарських занять та самостійної роботи

1. Голіков А. П. Глобальна демографічна проблема: стан та перспективи/ Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, сер. «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм», Вип. 5. – Харків. – 2016. – С. 6-13.
2. Книш М. М. Політико-географічна глобалістика. Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2014.
3. Максаковский В. П. Географическая картина мира [Текст]: в 2 кн. Кн. 1: Общая характеристика мира / В. П. Максаковский. – М. : Дрофа, 2008. – 496 с.
4. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 464 с.
5. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
6. Просторові аспекти глобальних проблем людства // Голіков А. П та ін. Вступ до економічної і соціальної географії: підручник / А. П. Голіков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К.: Либідь, 1996. – С. 292-314.
7. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление. – М. : Логос, 2002. – 254 с.
8. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.

Практична робота на тему «ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН (України та обраної країни)»

1. Визначити рівень соціального розвитку обраної країни за статистичними даними. Заповнити таблиці.

- 1.1. Демографічна характеристика
- 1.2. Рівень і якість життя населення
- 1.3. Благополуччя населення

2. Проаналізувати показники таблиць, коротко охарактеризувати рівні соціального розвитку України та обраної країни, рекомендувати шляхи їх підвищення.

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, післяатестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни:

Індивідуальним навчально-дослідним завданням є підготовка есе. Есе передбачає вираз автором своєї точки зору у вільній формі, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість творчого освітлення матеріалу, продемонструвати нестандартність і гнучкість мислення. Варіант есе вибирається студентами зі списку, запропонованого або запропонованого самими студентами за заданою викладачем темі.

4. Завдання семестрових письмових залікових робіт:

Підсумковий контроль з дисципліни ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ (40 балів)

ВАРІАНТ

1. Теоретичне питання – 10 балів

Глобалізація як чинник виникнення та розвитку глобальних проблем сучасності.

2. Тести – 30 балів

1. Яка з наведених міжнародних організацій, що займається глобальними проблемами, є громадською?
А) ВООЗ, Б) ФАО, В) ВЕФ, Г) ЮНЕСКО
2. Хто є автором праці з глобальної проблеми людства «Межі зростання»?
А) Деніс Габор, Б) Деніс й Донеллі Медоузи,
В) Василь Леонтьєв, Г) Ян Тинберген
3. Ініціатором розробки Концепції нового міжнародного економічного порядку є;
А) Деніс Габор, Б) Деніс й Донеллі Медоузи, В) Сергій Капиця, Г) Ян Тинберген
4. Хто з членів Римського клубу особливу увагу приділяв глобальній демографічній проблемі?
А) Деніс Габора, Б) Деніса й Донеллі Медоузи, В) Сергій Капиця, Г) Ян Тинберген
5. Визначення лідерами за рівнем негативного впливу на життя людей в сучасному світі великих системних фінансових криз, кризи водопостачання, хронічних фіскальних дисбалансів, поширення зброї масового ураження, невдачу в пристосуванні до кліматичних змін належить:
А) Римському клубу, Б) ФАО, В) ВЕФ, Г) ЮНЕСКО
6. Два ключових положення:
 - створення для країн, що розвиваються пільгового режиму для участі в міжнародних економічних відносинах;
 - здійснювати країнам, що розвиваються допомогу на стабільній, передбачуваній основі й в обсягах, які відповідають масштабам соціально-економічним проблемам цих країн, а також полегшення їх борговій залежностізаписані у:

- А) Концепції сталого соціально-економічного розвитку; Б) Концепції НМЕП:
В) Кіотському протоколі Г) Положеннях резолюції саміту в Йоханнесбурзі.

7. Соціально-економічний розвиток на принципах гуманізації суспільства й економіки, ефективного використання природних ресурсів Землі в інтересах людства, дотримання цивільних прав, соціального захисту населення на основі більш рівномірного розподілу доходів і капіталів передбачається:

- А) Концепцією нового міжнародного економічного порядку
Б) Концепцією сталого розвитку
В) Положеннями, що прийняті на Йоханнесбурзькому саміті
Г) Кіотським протоколом.

8. За оцінками ООН, на подолання всіх глобальних проблем сучасності людству потрібно витратити щорічно:

- А) до 1 трлн дол. США Б) більше 1,2 трлн дол. США
В) 1,5 трлн дол. США Г) близько 2 млрд дол. США

9. Чисельність населення світу в 2017 р складало:

- А) 6,3 млрд чол Б) 7,3 млрд чол В) 7,9 млрд чол Г) 8,3 млрд чол

10. В сучасному світі в містах живе:

- А) 1/3 населення світу Б) 3/4 населення світу
В) 1/2 населення світу Г) близько 80 % населення світу.